

Директор Державної установи
«Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»
член-кореспондент НАН України,
член-кореспондент НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

23 січня 2025 р.

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Осінської Олени Анатоліївни на тему «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» (витяг з протоколу № 1 від 23 січня 2025 року засідання відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України»)

Запрошені: провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, доктор юридичних наук, професор Олюха В.Г., аспірант Осінська О.А.

Засідання відділу проводиться в режимі відеоконференції з

використанням відповідного програмного забезпечення.

Порядок денний:

Обговорення дисертації аспіранта Осінської Олени Анатоліївни на тему «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Науковий керівник – провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», доктор юридичних наук, професор Олюха Віталій Георгійович.

Дисертація виконувалась в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України». Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України, протокол №13 від 23 грудня 2020 року (перезатверджено на засіданні Вченої ради Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», протокол №8 від 24 квітня 2023 року).

Виступили:

Аспірант Осінська О.А., яка презентувала основні положення дисертації «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Аспірант Осінська О.А. відзначила, що цифровізація економіки є фактором, який спричиняє зміни у традиційних способах організації та ведення господарської діяльності, адже завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в сучасних умовах суб'єкти підприємництва можуть проводити її як у реальному, так і у віртуальному середовищі з використанням сучасних цифрових інструментів, здійснюючи трансакції з учасниками цифрової економіки, що створює можливості для появи та реалізації на практиці новітніх бізнес-моделей. Це своєю чергою призводить до трансформації внутрішніх організаційно-господарських правовідносин підприємства, а також до виникнення внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин всередині цифрових господарських систем.

Завдяки використанню бізнес-моделей, побудованих на основі цифрових технологій зростає конкурентоспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання, підвищується їх адаптивність до дії негативних чинників, а також виникають нові напрями забезпечення їх сталого розвитку.

В той же час можна констатувати певне відставання нормативно-правового забезпечення нашою державою цифрової економіки від фактичного розвитку відносин у цій сфері. Врегулювання питань створення, функціонування, управління цифровими господарськими системами є або

фрагментарним (підприємства-резиденти Дія Сіті) або взагалі відсутнє (віртуальні підприємства) і забезпечується в основному саморегулюванням, із застосуванням таких правових інструментів як господарський договір та акти господарського локального регулювання.

Також проблемним моментом, породженим правовою невизначеністю у цій сфері, є порушення господарського правопорядку або прав окремих суб'єктів господарювання з використанням цифрових технологій. Запобігання породженому цим цифровому ризику може проводитись суб'єктами господарювання у межах внутрішніх організаційно-господарських або внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин з використанням таких сучасних управлінських інструментів як комплаєнс та дью ділідженс. Питання забезпечення управління цифровим ризиком є проблемним не тільки для нашої країни, але і на теренах ЄС, де одним із напрямів його зниження окреслюють необхідність створення умов для кібергігієни, в тому числі і самими підприємствами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Інституту економіко-правових досліджень НАН України (з 22.05.2020 року – Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» НАН України) у межах тем: «Правова модель сталого розвитку України» (ДР № 0119U101590), «Цифрова трансформація як нова парадигма зовнішньоекономічної політики України» (ДР № 0122U002352), «Утвердження ідеології соціальної справедливості в суспільстві на засадах правового регулювання економіки» (ДР № 0122U001715).

Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретичних положень щодо трансформації внутрішніх та внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації вітчизняної економіки та розробка пропозицій з удосконалення чинного законодавства, що регулює вказані питання.

Для досягнення вказаної мети були поставлені такі завдання:

охарактеризувати зміни у внутрішніх організаційно-господарських правовідносинах, які виникають внаслідок проведення цифровізації підприємства;

розкрити вплив цифровізації на внутрішньосистемні організаційно-господарські правовідносини у цифрових господарських системах;

розглянути проблемні питання забезпечення господарського правопорядку у сфері цифрової економіки;

надати характеристику цифрового підприємства як учасника цифрової економіки;

обґрунтувати сутність цифрового робочого місця як первинного структурного підрозділу цифрового підприємства;

надати правову характеристику цифрової господарської системи, яка утворюється підприємством-резидентом Дія Сіті та визначити особливості її внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин;

встановити особливості внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин віртуального підприємства на основі з'ясування його правової природи;

виявити можливості таких засобів управління ризиком, обумовленого розвитком цифрових технологій у віртуальному підприємстві та підприємстві-резиденту Дія Сіті, як комплаєнс та дью ділідженс.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі цифровізації господарської діяльності підприємства.

Предметом дослідження є господарсько-правове забезпечення цифровізації господарської діяльності підприємства.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання: формально-логічний, діалектичний, аналітичний, аналітико-синтетичний, гносеологічний, герменевтичний, метод узагальнення.

Науково-теоретичною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних вчених-правників: О.А. Беляневич, А.Г. Бобкової, М.Д. Василенко, О.М. Вінник, О.П. Віхрова, С.П. Віхрова, Т.С. Гудіми, Р.А. Джабраїлова, Д.В. Задихайла, А.М. Захарченка, І.М. Кравець, В.К. Мамутова, В.С. Мілаш, В.Г. Олюхи, В.В. Поєдинок, О.П. Подцерковного, В.В. Рєзнікової, М.П. Руденко, В.А. Устименка, О.В. Шаповалової, В.С. Щербини та інших.

Окремо також були використані наукові праці таких зарубіжних вчених як: A. Beduschi, S. Brennen, D. Kreiss, B. Rossi, A. Schaub, S. Shwartz, C. Sullivan, та інших.

Емпіричну основу дослідження склали: кодифіковані нормативно-правові акти, а саме ГК України та ЦК України, закони України, перспективне вітчизняне законодавство, підзаконні та локальні нормативно-правові акти, європейські директиви, судові рішення.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці науковим дослідженням розвитку та трансформації внутрішніх організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації, на основі якого були розроблені нові наукові положення та пропозиції з удосконалення чинного законодавства.

Уперше:

запропоновано класифікацію етапів проведення цифровізації підприємства в контексті їх впливу на його внутрішні організаційно-господарські правовідносини (початковий етап - оцифрування, а наступний – безпосередньо цифровізація);

обґрунтовано, що саме другий етап – цифровізація господарської діяльності підприємства трансформує його внутрішні організаційно-господарські правовідносини, оскільки цифровізуються всі сфери діяльності підприємства, створюються цифрові структурні підрозділи, які функціонують у органічному поєднанні з традиційними структурними підрозділами, господарська діяльність відбувається не тільки у реальному, але і у цифровому

середовищі, а основною формою внутрішніх організаційно-господарських правовідносин є координація;

доведено, що у цифрових господарських системах внутрішньосистемні організаційно-господарські правовідносини виникають на основі господарського договору між юридично рівними суб'єктами господарювання, а тому управління реалізується або на основі економічної влади, яку реалізує «центр» системи або шляхом прийняття колегіальних рішень її учасниками;

визначено, що правовими засобами для опосередкування виникнення внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин між юридичною особою, яка буде здійснювати повноваження на управління підприємством-резидентом Дія Сіті та резидентом Дія Сіті, є: статут останнього та господарський договір про передачу повноважень на управління підприємством-резидентом Дія Сіті;

встановлено, що укладення договору на управління поточною діяльністю підприємства-резидента Дія Сіті призводить до виникнення складної системи управління підприємством-резидентом Дія Сіті, де управління поточною діяльністю буде проводити виконавчий орган підприємства, яке надає такі послуги, а функції вищого органу управління підприємством-резидентом Дія Сіті будуть реалізовувати його загальні збори;

обґрунтовано, що віртуальне підприємство може створюватись не тільки на основі договору про спільну діяльність, але і на основі договору аутсорсингу, договору на проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, але істотними умовами для всіх вищенаведених видів господарських договорів з огляду на віртуальну специфіку господарської діяльності є: найменування, під яким віртуальне підприємство буде функціонувати у цифровому просторі, доменне ім'я віртуального підприємства, його електронна пошта.

Удосконалено положення щодо:

поняття цифрового робочого місця як робочого місця, яке функціонує на основі застосування цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій, та є основною первинною ланкою організаційної структури підприємства і дозволяє створити гнучку організаційну структуру на основі партнерських відносин між працівником та підприємством;

сутності цифрового підприємства як суб'єкта господарювання, який має правовий статус юридичної особи без наявності у своєму складі інших юридичних осіб, наділене власним майном, самостійно набуває і здійснює права та обов'язки, несе відповідальність за їх виконання, наділене можливістю захищати свої права та законні інтереси від порушень, проводить свою господарську діяльність з використанням цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій, на основі яких змінює власну бізнес та операційні моделі, створюючи цифровий офіс, цифрові структурні підрозділи, цифрові робочі місця, може проводити господарську діяльність як у сфері традиційної, так і цифрової економіки, внаслідок чого трансформуються його внутрішні та зовнішні господарські правовідносини;

наукове розуміння віртуального підприємства як цифрової господарської системи для якої характерними є те, що незважаючи на

відсутність статусу юридичної особи, воно може виступати специфічним суб'єктом цифрової економіки, що утворюється на основі господарського договору суб'єктами господарювання, існуючих у реальному світі та зберігаючих юридичну самостійність і у рамках системи можуть не тільки кооперуватись, але і конкурувати між собою для проведення підприємницької діяльності у віртуальному просторі, що вимагає координації їх дій та контролю задля забезпечення виконання зобов'язань та дотримання господарського правопорядку;

розуміння основних форм порушення правового господарського порядку у сфері цифрової економіки: спотворення конкуренції у таких формах як зловживання монополюним та монопсонічним становищем, порушення прав інтелектуальної власності, порушення прав споживачів, неправомірне використання інформації, недотримання порядку ведення господарської діяльності, порушення ліцензійного режиму ведення господарської діяльності.

Дістали подальшого розвитку положення щодо:

необхідності для підтримання господарського правопорядку у цифровій економіці запобігати на державному рівні такому виду порушень економічної конкуренції як монопсонія, яка в умовах цифровізації може здійснюватися цифровими господарськими системами, які хоча і складаються з самостійних суб'єктів господарювання, але можуть виступати як єдиний покупець на певному ринку товарів або послуг та нав'язувати не вигідні або несприятливі умови торгівлі економічно залежним від них продавцям;

актуальності забезпечення правового господарського порядку державою, а також учасниками цифрової економіки у межах їх внутрішніх організаційно-господарських правовідносин або ж внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин;

доцільності використання віртуальним підприємством та підприємством-резидентом Дія Сіті комплаєнсу для управління ризиком отримання юридичних санкцій або фінансових збитків, втрати ділової репутації в результаті порушення положень нормативно-правових актів, локальних актів, а для управління ризиком встановлення договірних відносин з неналежним суб'єктом такого засобу управління як дью ділідженс;

можливості договору ІТ-аутсорсингу виступати правовим засобом, на основі якого резидент Дія Сіті може утворювати цифрову господарську систему, в якій виникатимуть внутрішньосистемні організаційно-господарські правовідносини з іншими суб'єктами господарювання,.

Аспіранткою зазначено, що практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані: у законотворчій діяльності – при внесенні змін та доповнень до законів, а також до підзаконних нормативно-правових актів; у правозастосовній діяльності – суб'єктами господарювання при організації їх структури, запровадженні цифровізації; у судовій практиці – при вирішенні спорів, сторонами яких є учасники відносин у сфері цифрової економіки; у науково-дослідницькій роботі – для проведення подальших досліджень щодо суб'єктів цифрової економіки; при викладанні навчальних дисциплін, а також підготовці підручників, навчальних

посібників, методичних рекомендацій для студентів вищих навчальних закладів.

Практичне значення одержаних результатів підтверджено чотирма довідками про впровадження (довідкою народного депутата України В.М. Неклюдова від 10.09.2024, довідкою Київського університету права НАН України від 18.10.2024, довідкою Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського від 16.10.2024, довідкою ТОВ «СПІН ДОКТОР» від 10.01.2025).

Основні результати дисертаційної роботи оприлюднено на: VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів» (26 травня 2023 р., м. Кривий Ріг), Міжнародній конференції «3rd International Conference on corporation management (ICCM-2023)» (29 червня 2023, Пуссі, Естонія), Науково-практичному круглому столі «Нетрадиційні форми працевлаштування під час воєнного стану» (13 жовтня 2023 р., м. Кривий Ріг), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Майбутнє – аудит» (15 січня 2024 р., м. Кривий Ріг), Міжнародної науково-практичної конференції «Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни» (12 квітня 2024 р., м. Київ).

Аспірант Осінська О.А. вказала, що також основні результати дослідження викладено у 5 наукових працях, які опубліковано у вітчизняних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань категорії «Б».

На завершення свого виступу аспірант Осінська О.А. зазначила, що дисертація є самостійною завершеною працею, наукові результати якої одержано особисто на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних наукових, нормативно-правових джерел та судової практики. Структура та обсяг дисертації обумовлені метою і завданнями дослідження. Робота складається з анотації, вступу, двох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 221 сторінка, з них основного тексту – 179 сторінок. Список використаних джерел налічує 231 найменування.

Після завершення презентації основних положень дисертації Осінською О.А., присутніми на захисті фахівцями були поставлені такі запитання:

1. Старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук Сошников А.О.: У мене таке запитання. Вами запропоновано цифровізувати окрему діяльність компаній, що безумовно є слушним. Водночас ви також пропонуєте цифровізувати частину управлінських та контрольних функцій, які здійснюють органи управління, в частині оперування інформацією та числовими даними. Можете привезти конкретні приклади.

Осінська О.А.: Дякую за запитання. Щодо першого питання. Дійсно є досить багато управлінських та контрольних функцій в частині оперування інформацією та числовими даними, цифровізація яких позитивно сприятиме в діяльності суб'єкта господарювання.

Якщо ми говоримо про оперування числовими даними, то наразі є автоматизовані системи, що допомагають здійснювати управління фінансами,

контролювати дебіторську та кредиторську заборгованість. Крім того існують інформаційно-комунікаційні технології для формування фінансової звітності та ведення бухгалтерського обліку, а також постановки завдань та контролю виконаного працівниками.

В частині управління інформацією, може йтись про цифровізацію процесів щодо прогнозування діяльності підприємства та аналізування ринку та систематизацію інформації про контрагентів, споживачів, тощо.

Прикладом цифровізації контролю може слугувати встановлення на підприємстві систем цифрового відеоспостереження, коли відповідна цифрова система без участі людини проводить фіксування та збір інформації щодо порушень працівниками правил внутрішнього трудового розпорядку, правил охорони праці з встановленням осіб порушників в автоматичному режимі. При цьому важливим є правове забезпечення функціонування таких систем на підприємстві за допомогою локальної нормотворчості.

2. Головний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України Устименко В.А.: Дякую за цікаву доповідь. Ви вказуєте, що для будь-якого договору, спрямованого на створення віртуального підприємства істотними умовами є: 1) найменування під яким віртуальне підприємство буде функціонувати у цифровому просторі; 2) доменне ім'я віртуального підприємства; 3) його електронна пошта. Втім ГК України визначає як істотні умови предмет, ціну та строк. Поясніть детальніше Вашу позицію.

Осінська О.А.: Дякую за запитання, шановний Володимире Анатолійовичу! Загальновідомо, що істотними є умови договору, без яких він не може вважатись укладеним. Предмет, ціна та строк договору є істотними умовами для будь-якого господарського договору за прямою вказівкою ч.3 ст.180 ГК України, а отже вони є істотними і для договорів, якими опосередковуються відносини зі створення віртуального підприємства. Визначення таких істотних умови як: 1) найменування під яким віртуальне підприємство буде функціонувати у цифровому просторі; 2) доменне ім'я віртуального підприємства; 3) його електронна пошта проведено виходячи зі специфіки віртуального підприємства, яке може існувати лише у віртуальному просторі. Запропоновані у дисертації істотні умови враховують цю специфіку, адже без найменування, яким може бути і торгова марка, доменного імені, електронної пошти воно не зможе бути ідентифікованим у віртуальному просторі як учасник цифрової економіки.

3. Старший науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук Санченко А.Є.: Чи відображено у Вашій роботі положення Європейського акту 2014 року стосовно штучного інтелекту, який стосується вирішення питань ризиків застосування штучного інтелекту суб'єктами господарювання в своїй діяльності і можливості його використання в етичний, безпечний спосіб.

Осінська О.А.: Дякую за запитання. В роботі відображено аналіз положень Європейського Союзу, які стосуються безпосередньо поставлених завдань мого дисертаційного дослідження. Штучний інтелект згадується в роботі, як один із засобів ІКТ, який може використовуватись в господарській діяльності цифрового, віртуального підприємства. Предметно використання саме штучного інтелекту і пов'язані з цим ризики, відповідно і згаданий Вами акт мною, на жаль, не досліджувався.

4. Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, доцент Краснова Ю.А.: Чи дійсно використання цифрових технологій в сучасних обставинах, в період воєнного стану, пов'язаного з відключенням електроенергії, відсутністю електроенергії, вирішують питання діяльності підприємств в частині підвищення ефективності діяльності, зменшення фінансових витрат, збільшення прибутковості?

Осінська О.А.: Дякую за запитання. Однозначно можна стверджувати, що перший етап цифровізації – оцифрування, призводить до зменшення витрат і підвищення прибутковості підприємства. Так, станом на сьогодні, без засобів, що супроводжують процеси оцифрування діяльність підприємства вбачається сильно ускладненою або ж і взагалі неможливою. Без цифрових технологій не вбачається можливим діяльність таких структурних підрозділів підприємства як бухгалтерія, кадровий відділ тощо. Між різними структурними підприємства, а також між підприємством та його контрагентами, контролюючими органами, органами державної влади відбувається постійна взаємодія, обмін інформацією. Якби зазначені процеси відбувалися аналоговим способом без використання Інтернету, комп'ютерів, різноманітних баз даних, то вони б однозначно відбувалися з більшими фінансовими витратами.

Що стосується зменшення витрат та підвищення прибутковості підприємства на другому етапі цифровізації, то тут все залежить від різноманітних перемінних - від виду підприємства, характеру його господарської діяльності, його організаційної структури тощо. Вбачається, що для розуміння потенційних витрат та прибутків підприємства на другому етапі цифровізації, кожне конкретне підприємство повинне здійснити відповідні економічні розрахунки.

5. Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, доцент Краснова Ю.А.: Хочу запитати ще, чи є доцільною повна цифровізація діяльності підприємства, враховуючи ризики кібератак, та чи не призведе вона до втрати, поширення інформації?

Осінська О.А.: Дякую за запитання. Такі загрози існують. В роботі згадано можливість часткової цифровізації діяльності підприємств, ведення паралельно аналогової та цифрової діяльності. Проте, підприємства, установи можуть використовувати засоби захисту своєї інформації та втручання в свою діяльність таким чином. Безпосередньо засоби захисту в рамках цієї наукової роботи детально не вивчалися, оскільки виходять поза межі дослідження.

6. Заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, заступник директора з наукової роботи, доктор юридичних наук, старший дослідник Гудіма Т.С.: Дякую за можливість задати питання, шановний Руслане Аятшаховичу. У мене два питання. Перше, При розгляді віртуального підприємства, вами використовуються «центр віртуального підприємства» та «єдиний управлінський центр». Чи це тотожні категорії або поясність специфіку кожної? І друге, Ви наголошуєте на необхідності належної організації управління віртуальним підприємством. Як це управління відбувається?

Осінська О.А.: Дякую за запитання, шановна Тетяно Степанівно. По першому питанню коротко хочу зазначити, що в рамках дисертаційного дослідження словосполучення «центр віртуального підприємства» та «єдиний управлінський центр» застосовуються як тотожні поняття.

Щодо другого скажу наступне. Господарський договір є правовою основою створення віртуального підприємства, а тому у ньому має відобразитись і його система управління. Вона може створюватись у двох видах. 1. Єдиний управлінський центр, функцію якого здійснюватиме одне підприємство, яке має економічну владу по відношенню до інших учасників віртуального підприємства, так би мовити центр цифрової господарської системи. Він організовує коопераційну взаємодію між іншими учасниками системи, забезпечує передання результату та отримання оплати від контрагентів віртуального підприємства, запроваджує систему управління підприємницьким ризиком та контролю в інтересах всього віртуального підприємства та його окремих учасників. 2. В умовах відсутності економічної влади, реальної рівності учасників можуть виникати декілька центрів впливу. В такому віртуальному підприємстві управління може проводитись на колегіальній основі голосуванням у порядку, встановленому договором. Щодо реалізації конкретних складових проєкту, то управління може передаватись тому учаснику, який має більше можливостей для його реалізації, з відповідним звітуванням перед іншими учасниками. Контрольні функції та організація системи управління ризиком можуть передаватись одному із учасників віртуального підприємства або реалізовуватимуться колегіально. Також до контролю можуть бути залучені треті особи на договірній основі.

7. Старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук Сошников А.О.: Маю ще одне питання. Чи може правовий дью ділідженс, зокрема первинний, проводитися спеціальною програмою чи ресурсом?

Осінська О.А.: Дякую за запитання. Вбачається, що дью ділідженс повинен проводитися суб'єктом господарювання, а не спеціальною програмою чи ресурсом. Це обумовлено тим, що завершальним етапом процедури дью ділідженс є формалізація отриманих результатів у вигляді письмового звіту та складання акту про надані консалтингові послуги з проведення цього виду перевірки.

В той же час, надавач таких послуг може застосовувати у своїй діяльності спеціалізовані програми, штучний інтелект чи інші подібні ресурси, що допоможуть йому надати якісні послуги в найбільш повному обсязі. Ба більше, використання суб'єктом господарювання в рамках своєї діяльності новітніх цифрових технологій є позитивним явищем та безумовно підтримується в дисертаційному дослідженні.

8. Завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, заступник директора з наукової роботи, доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р.А.: У мене теж декілька запитань.

Наприкінці пункту 1.1. ви даєте авторське визначення «цифровізації підприємства», чи є тотожними визначення «цифровізація підприємства» та «цифровізація діяльності підприємства»?

І ще одне. При аналізі цифрового підприємства, ви стверджуєте, що окремі працівники можуть не входити до жодного структурного підрозділу. Тобто вони підпорядковуються напряму керівнику підприємства? Дайте пояснення.

Осінська О.А.: Дякую за запитання. По першому питанню. Поняття «цифровізація підприємства» за своєю суттю є ширшим за поняття «цифровізація діяльності підприємства», оскільки цифровізація підприємства стосується не тільки господарської діяльності, але і тих процесів, що її забезпечують або є дотичними до здійснення господарської діяльності. Наприклад, взаємовідносини підприємства з контролюючими органами, з органами державної влади, наділеними організаційно-господарськими повноваженнями можуть відбуватись у цифровому форматі. Цифровізація підприємства не можлива без відповідного технічного обладнання, що не пов'язано з безпосереднім проведенням господарської діяльності. Необхідним є і запровадження навчання працівників цифровій грамотності, що також забезпечується при цифровізації підприємства.

Щодо другого, зазначу наступне. Ситуація коли окремі працівники цифрового підприємства не входять до жодного його структурного підрозділу та дійсно підпорядковуються напряму керівнику підприємства може виникати в наступних випадках.

По-перше, це випадок коли йде мова про мале цифрове підприємство, що або має в своєму складі не багато структурних підрозділів, або ж й взагалі їх не має. В такому випадку йде мова про невелику кількість працівників яким немає сенсу підпорядковуватися проміжному керівнику, а є сенс підпорядковуватися першому керівнику напряму, щоб не перевантажувати робочі процеси суб'єкта господарювання.

По-друге, це випадок коли йде мова про середнє, або велике цифрове підприємство, що має в своєму складі багато структурних підрозділів й багато працівників, однак трудові обов'язки окремих працівників пов'язані з необхідністю підпорядковуватися напряму першому керівнику. До прикладу, це можуть бути працівники, що виконують контролюючі функції - перевірка дотримання іншими працівниками правил охорони праці, дотримання ними вимог трудового законодавства, локальних актів підприємства тощо. В такому разі розголошення зібраної інформації проміжним керівникам є не доцільним,

воно може суперечити покладеним на контролюючого працівника трудовим обов'язкам, що не принесе жодної користі та може нашкодити робочим процесам суб'єкта господарювання.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – провідний науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки, доктор юридичних наук, професор Олюха В.Г.

Науковий керівник дав загальну позитивну характеристику підготовленій дисертаційній роботі.

Дисертація присвячена дослідженню актуального питання розвитку внутрішніх організаційно-господарських та внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації економіки, яка набуває дедалі більшого поширення у всьому світі. Наукове осмислення вказаного напрямку має значення не тільки для розвитку науки господарського права, але і для вдосконалення чинного законодавства України.

Метою дисертаційного дослідження став розвиток теоретичних положень щодо трансформації внутрішніх та внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації вітчизняної економіки та розробка пропозицій з удосконалення чинного законодавства, що регулює вказані питання.

Новизна дослідження полягає у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці науковим дослідженням розвитку та трансформації внутрішніх організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації. Найважливішими з них є наступні: запропоновано класифікацію етапів проведення цифровізації підприємства в контексті їх впливу на його внутрішні організаційно-господарські правовідносини (початковий етап - оцифрування, а наступний – безпосередньо цифровізація); обґрунтовано, що саме другий етап – цифровізація господарської діяльності підприємства трансформує його внутрішні організаційно-господарські правовідносини, оскільки цифровізуються всі сфери діяльності підприємства, створюються цифрові структурні підрозділи, які функціонують у органічному поєднанні з традиційними структурними підрозділами, господарська діяльність відбувається не тільки у реальному, але і у цифровому середовищі, а основною формою внутрішніх організаційно-господарських правовідносин є координація; доведено, що у цифрових господарських системах внутрішньосистемні організаційно-господарські правовідносини виникають на основі господарського договору між юридично рівними суб'єктами господарювання, а тому управління реалізується або на основі економічної влади, яку реалізує «центр» системи або шляхом прийняття колегіальних рішень її учасниками, але в усякому випадку координація є основною формою управління цією системою; визначено, що правовими засобами для опосередкування виникнення внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин між юридичною особою яка буде здійснювати

повноваження на управління підприємством-резидентом Дія Сіті та резидентом Дія Сіті є: 1) статут останнього, який має передбачати вимоги до особи управителя щодо його організаційно-правової форми, виду виконавчого органу, розміру статутного капіталу, рівня ділової репутації, доброчесності, цифрової компетентності та 2) господарський договір про передачу повноважень на управління підприємством-резидентом Дія Сіті, істотними умовами якого є: предмет, ціна, строк, фінансово-економічні показники, які мають бути досягнуті резидентом Дія Сіті внаслідок управління, строки їх досягнення, умови та порядок здійснення замовником послуги контролю, умови щодо подання виконавцем звітності, умови дострокового розірвання договору; аргументовано, що безпосереднє управління поточною діяльністю підприємства-резидента Дія Сіті, яке уклало договір про передачу повноважень на управління ним, буде проводити виконавчий орган підприємства, яке надає такі послуги, але укладення значних правочинів та правочинів щодо яких є заінтересованість має бути погоджено цим виконавчим органом із загальними зборами підприємства-резиденту Дія Сіті; обґрунтовано, що віртуальне підприємство може створюватись не тільки на основі договору про спільну діяльність, але і на основі договору аутсорсингу, договору на проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, але істотними умовами для всіх вищенаведених видів господарських договорів з огляду на віртуальну специфіку господарської діяльності є: найменування під яким віртуальне підприємство буде функціонувати у цифровому просторі, доменне ім'я віртуального підприємства, його електронна пошта;

За результатами дослідження О.А. Осінською сформульовані конкретні пропозиції та рекомендації щодо модернізації національного законодавства та доктрини господарського права в частині правового регулювання використання природних ресурсів у господарській діяльності. Вони можуть бути використані у законотворчій діяльності - при внесенні змін та доповнень до Господарського кодексу України та інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів; у правозастосовній діяльності та судовій практиці - при вирішенні договірних спорів, сторонами яких є суб'єкти господарювання; у науково-дослідницькій роботі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані: у законотворчій діяльності – при внесенні змін та доповнень до законів, а також до підзаконних нормативно-правових актів; у правозастосовній діяльності – суб'єктами господарювання при організації їх структури, запровадженні цифровізації; у судовій практиці – при вирішенні спорів, сторонами яких є учасники відносин у сфері цифрової економіки; у науково-дослідницькій роботі – для проведення подальших досліджень щодо суб'єктів цифрової економіки; при викладанні навчальних дисциплін, а також підготовці підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій для студентів вищих навчальних закладів.

За актуальністю та вагомістю отриманих результатів, дисертаційне дослідження, яке провела О.А. Осінська відповідає високому науково-теоретичному рівню.

Таким чином, можна дійти висновку, що дисертаційна робота Осінської Олени Анатоліївни на тему: «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації» є самостійною завершеною науковою працею, що повністю відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України» на здобуття ступня доктора філософії у галузі знань «Право» за спеціальністю 081«Право».

Рецензенти дисертаційної роботи наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання й зауваження.

Завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, заступник директора з наукової роботи, доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р.А.: Дисертаційне дослідження виконане на вельми актуальну наукову проблематику, пов'язану із висвітленням окремих теоретичних та практичних аспектів розвитку та трансформації внутрішніх організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації. На сьогодні, особливо в умовах поглиблення цифровізації економіки, активного впровадження у господарський обіг віртуальних активів, поширення штучного інтелекту, створення спеціальних правових режимів для ведення інноваційного бізнесу, а саме правового режиму Дія Сіті, важливого значення набуває питання розробки наукових підходів, які б на системній основі сприяли б підвищенню ефективності правового регулювання організації та здійснення нових видів господарських відносин. І в цьому зв'язку слід визнати, що рецензована дисертаційна робота з одного боку формує чітке уявлення про шляхи вирішення наявного комплексу проблем у досліджуваній сфері відносин, а з іншого – закладає підґрунтя для напрацювання науково обґрунтованих пропозицій щодо підготовки пропозицій, які б могли бути покладені в основу формування оновленої моделі правового регулювання внутрішніх організаційно-господарських відносин в умовах цифровізації.

Саме зважаючи на специфіку внутрішніх організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації, авторка приділяє значну увагу питанням забезпечення господарського правопорядку у сфері цифрової економіки, характеристиці цифрового підприємства як учасника цифрової економіки,

сутності цифрового робочого місця як первинного структурного підрозділу цифрового підприємства, правовій характеристиці цифрової господарської системи, яка утворюється підприємством-резидентом Дія Сіті, особливостям внутрішньосистемних організаційно-господарських правовідносин віртуального підприємства, використання переваг комплаєнсу та дью ділідженсу як засобів управління цифровим ризиком тощо.

Із впевненістю можна зазначити, що наукова розробка проблематики розвитку та трансформації внутрішніх організаційно-господарських правовідносин в умовах цифровізації спрямоване на поглиблення теоретичного доробку правової науки, а також вдосконалення правотворчої та правозастосовної практики в зазначеній сфері.

В контексті вищенаведеного обрання теми дослідження заслуговує на підтримку, адже воно є актуальним для юридичної науки та економічного життя за своїм предметом, поставленою метою, завданнями та результатами їх вирішення.

З огляду на викладене, дослідження є актуальним та перспективним напрямом наукового пошуку.

Особливою рисою дисертаційного дослідження можна визнати вдале сполучення елементів наукової новизни теоретичного та практичного характеру. До позитивних рис дисертаційного дослідження варто віднести широке висвітлення із ґрунтовним аналізом норм відповідних актів права Європейського Союзу, які регулюють суспільні відносини, дотичні до теми дослідження.

Науково-практична цінність дисертаційного дослідження полягає в опрацюванні дисертанткою широкого кола питань, що мають найбільше значення для практики правозастосування, та наданні відповідних пропозицій щодо удосконалення господарського законодавства України.

В цілому, вищевказане дає підстави стверджувати, що у поданій на рецензування роботі проведено докладний аналіз наукової літератури, законодавства України, права ЄС, а також практики застосування законодавства з досліджуваної проблематики, що свідчить про комплексний підхід авторки до досягнення мети та вирішення завдань дослідження.

Слід зауважити, що результати дисертації достатньо апробовані, доповідались на науково-практичних конференціях, а також відображено у 10 наукових публікаціях, з яких 5 статей опубліковано у вітчизняних наукових виданнях, що включені до переліку фахових видань категорії «Б», та 5 публікацій – в матеріалах науково-практичних конференцій.

В цілому, позитивно оцінюючи дослідження, вбачається за доцільне звернути увагу дисертантки на деякі *дискусійні моменти*:

1. Зокрема, у дисертаційному дослідженні пропонується на підприємствах створити підрозділ інформаційних технологій та відділ комплаєнсу. Своєю чергою, малі та середні підприємства не завжди мають відповідний ресурс для створення окремих таких підрозділів. Аналогічною є ситуація і щодо більшості новостворених суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим було б цікавим почути додаткову аргументацію авторки щодо доцільності практичної реалізації представлених у дисертації пропозицій.

2. У дисертаційному дослідженні авторкою згадуються віртуальні та цифрові підприємства, правові ідентифікуючі ознаки яких було б за доцільне більш чітко сформулювати, що дозволило б конкретизувати їх господарсько-правовий статус.

3. Додатково окремі положення дисертації потребують відповідного редакційного доопрацювання.

Водночас слід наголосити на тому, що зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Осінської О.А.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що, у цілому, дисертаційна робота Осінської Олени Анатоліївни «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації» виконана на належному теоретико-прикладному рівні, є актуальною, має наукову новизну, практичну цінність. Робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути рекомендованою до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук Сошников А.О.: Відзначимо, що дисертаційна робота Осінської Олени Анатоліївни «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації» виконана на вкрай актуальну, важливу та цікаву тему з огляду на наступне. Останнім часом цифровізація все більше торкається різних сфер суспільних відносин, і господарська діяльність підприємств не є виключенням. Вона є не тільки трендом, а вже й обов'язковою умовою для розвитку сучасного бізнесу. Бізнес досить швидко адаптує свою господарську діяльність до вимог часу, задовольняючи при цьому потреби споживачів (через покращення якості товарів та послуг), оптимізуючи виробничі та інші процеси (через зменшення людських помилок, прискорення виконання завдань тощо), скорочуючи операційні та інші витрати. Цифровізація діяльності підприємства створює умови для забезпечення їх резильєнтності та конкурентоздатності на ринку. Окремо необхідно звернути увагу на відсутність чіткою правової рамки, оскільки законодавство здебільшого не встигає за суспільними відносинами, які динамічно розвиваються (окремі питання врегульовані досить фрагментарно, а інші – взагалі не знаходять свого правового закріплення). Вказане обумовлює необхідність актуальності дисертаційної роботи.

В дисертації надано загальну характеристику цифровізації економіки; розглянуто вплив цифровізації на господарські системи локального рівня, внутрішньосистемні організаційно-господарські правовідносини віртуального

підприємства, процедуру належної обачності у діяльності підприємства-резидента Дія Сіті та віртуального підприємства, а також інші питання.

Дисертанткою проведено аналіз наукової літератури, як вітчизняних дослідників, так і іноземних авторів. У своєму дослідженні вона використовує численні директиви ЄС, що особливо важливо в контексті адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Також в дисертаційній роботі аналізується судова практика. Все це забезпечує комплексний характер дослідження.

Заслуговує на позитивну оцінку авторське, досить ґрунтовне, визначення цифрового підприємства, яке зокрема, здійснює господарську діяльність з використанням цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій на основі яких змінює бізнес та операційні моделі.

Підтримується позиція дисертантки, що віртуальне підприємство не зводиться лише до електронної комерції, що звужує потенціал використання віртуального підприємства.

Цікавим є авторський погляд на визначення особливостей віртуального підприємства як цифрової господарської системи, зокрема, що: віртуальне підприємство не може бути зареєстровано у встановленому порядку, тому не набуває статусу юридичної особи; воно існує тільки у віртуальному просторі; вимагає належної організації управління та забезпечення організаційної єдності; в межах віртуального підприємства мають бути створені правила взаємодії між учасниками, а також вирішення таких можливих непорозумінь без звернення до юрисдикційних органів та інше.

Авторкою приділена досить значна увага дослідженню юридичного дью діліженс (due diligence). Так, визначено його напрямки, етапи та особливості проведення. Напрацьований матеріал буде досить корисним суб'єктам господарювання у практичній роботі, фактично це «дорожня карта» для реалізації політики юридичного дью діліженс. Його значення полягає у всебічній перевірці діяльності контрагента, для мінімізації можливих ризиків.

Результати дисертації достатньо апробовані, доповідались на науково-практичних конференціях, а також відображено у 10 наукових публікаціях, з яких 5 статей опубліковано у наукових фахових періодичних виданнях України (4 одноосібні, 1 у співавторстві), 5 публікації – в матеріалах науково-практичних конференцій, науково-практичних круглих столах, зокрема, і закордоном.

Також необхідно звернути увагу на практичне значення дисертаційної роботи, що знаходить своє вираження у 4 довідках про впровадження (від Народного депутата України, закладу вищої освіти та інших суб'єктів господарювання).

В цілому, позитивно оцінюючи дослідження, вбачається за доцільне звернути увагу дисертантки на деякі дискусійні моменти:

1. Одним з напрямків цифровізації підприємства є цифровізація його виробничих процесів. Авторкою констатовано, що цифровізація сприяє зменшенню залучених працівників, а в перспективі через подальшу роботизацію – дозволить відмовитися від праці людини. Водночас авторка стверджує, що цифровізація виробничих процесів створює додаткові

можливості для залучення до виконання таких робіт осіб з інвалідністю, що особливо є актуальним зараз, коли через наслідки військової агресії російської федерації кількість осіб з інвалідністю постійно зростає (нажаль це стосується як військових, так і цивільних). Працевлаштування даної категорії повинно стати пріоритетом компаній, що дотримуються соціально відповідальної поведінки і знайти своє закріплення у відповідних внутрішніх політиках. Дані авторські положення потребують більш детального пояснення та бачення можливої реалізації.

2. Авторкою запропоновано ряд рекомендацій та пропозицій, які є досить цікавими та надалі можуть бути закріплені в актах законодавства. Водночас авторкою не конкретизовано нормативно-правові акти, в яких можуть бути викладені авторські напрацювання, особливо це питання стає більш актуальним в контексті прийняття проекту Закону про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період (№ 6013 від 09.09.2021 року). Також вбачається за доцільне систематизувати відповідні пропозиції та рекомендації, подати їх як окремий додаток до дисертації (проект змін та доповнень до нормативно-правового акту).

Проте зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Осінської О.А.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що, у цілому, дисертаційна робота Осінської Олени Анатоліївни «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації» виконана на належному теоретико-прикладному рівні, є актуальною, має наукову новизну, практичну цінність. Робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, п. п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути рекомендованою до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

В **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, доктор юридичних наук, доцент Краснова Ю.А.: Я підтримую дисертаційну роботу здобувачки та її прагнення вийти на захист.

Провідний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Санченко А.Є.: Я підтримую роботу, оскільки вона є актуальною та сучасною. А здобувачці бажаю успіхів.

Старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, кандидат юридичних наук

Сошников А.О.: Я також хочу підтримати колег щодо позитивної оцінки дисертаційної роботи Осінської О.А.

Головний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України Устименко В.А.: Хочу подякувати за цікаву доповідь на актуальну тему. Юридична наука сьогодні відстає в забезпеченні цифрової сфери. Подобається в роботі підхід авторки щодо вирішення нагальних проблем, що виникають з цього напрямку в Україні, та нові наукові положення та пропозиції з удосконалення чинного законодавства. Також, актуальними є пропозиції щодо використання роботи інвалідів в умовах цифровізації, оскільки їх кількість збільшується. Підтримую рецензентів, наукового керівника та здобувачку Тому, рекомендую дисертаційну роботу Олени Анатоліївни до захисту.

Завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, заступник директора з наукової роботи, доктор юридичних наук, професор Джабраїлов Р.А.: Дисертаційна робота виконана на належному теоретико-прикладному рівні, є актуальною, має наукову новизну, практичну цінність. Робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і може бути рекомендованою до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Олюха В.Г., Осінська О.А. Господарсько-правові аспекти участі віртуальних підприємств у зовнішньоекономічній діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №1. С.202-205. (особистий внесок: Олюха В.Г. - участь у розробці концепції дослідження, частковий аналіз літературних джерел, розкриття зовнішньоекономічної діяльності віртуального підприємства, рецензування, редагування); Осінська О.А. - участь у розробці концепції дослідження, частковий аналіз літературних джерел, дослідження поняття віртуального підприємства, правових основ його створення).

2. Осінська О.А. Окремі аспекти впливу цифровізації на розвиток господарських правовідносин. *Наукове електронне фахове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. №2. С.290-295.

3. Осінська О.А. Комплаєнс та дью ділідженс як засоби забезпечення господарського правопорядку у цифровій сфері. *Київський часопис права*. 2024. №2. С.83-91.

4. Осінська О.А. Правовий дью ділідженс як процедура, необхідна для створення віртуального підприємства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. №83 Т.1. С.328-333.

5. Осінська О.А. Господарсько-правове регулювання діяльності резидента Дія Сіті. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. №5. С.316-321.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Осінська О.А. Вплив цифровізації на розвиток внутрішньогосподарських правовідносин. *VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів»* (м. Кривий Ріг, 26 травня 2023 р.). м.Кривий Ріг, 2023. С.171-174.

2. Osinska O.A. Economic and legal aspects of the implementation of internal organizational relations which affect the value of the company. *3rd International Conference on corporation management (ICCM-2023)*. June 29, 2023. Püssi, Estonia <https://conf.scnchub.com/index.php/ICCM/ICCM-2023/paper/view/527/36>

3. Осінська О.А. Вплив аутсорсингу на внутрішньо-господарські відносини. *Науково-практичний круглий стіл «Нетрадиційні форми працевлаштування під час воєнного стану»* (м. Кривий Ріг, 13 жовтня 2023 р.). м. Кривий Ріг, 2023. С.33-35.

4. Осінська О.А. Щодо комплаєнсу у господарських відносинах. *Майбутнє – аудит : Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, м. Кривий Ріг, 15 січня 2024 р. / редкол.: М.І. Ступнік, В.С. Адамовська, М. Л. Крапивко, Є.В. Міщук [Електронний ресурс]. – Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов, 2024. С.137-138.

5. Осінська О.А. Господарський правопорядок та платформізація бізнесу. *Треті наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції* (12 квітня 2024 р., м. Київ) / За заг. ред.: В.В. Поєдинок, А.С. Головачової. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С.129-131.

Характеристика особистості здобувача. Осінська Олена Анатоліївна народилася 3 серпня 1974 року. У 1993 році закінчила Київський кооперативний технікум та отримала диплом молодшого спеціаліста з відзнакою за спеціальністю «Правознавство».

У 1998 році закінчила Львівську комерційну академію (Львівський торговельно-економічний інститут) та отримала диплом спеціаліста за спеціальністю «Правознавство».

Вересень 2013 – по теперішній час – Начальник юридичного відділу Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона Національної академії наук України.

Травень 2009 – вересень 2013 – головний юрисконсульт, начальник юридичного відділу, начальник служби нормативно-правової та кадрової роботи ДП «Український медичний центр безпеки дорожнього руху та інформаційних технологій» МОЗ України.

Січень 2006 – травень 2009 – начальник відділу правового забезпечення

та кадрової роботи ТОВ «Банер».

Березень 2004 – грудень 2005 – начальник відділу кадрової роботи та державної служби Київського обласного управління юстиції.

Грудень 2001 – березень 2004 – головний спеціаліст, начальник Кагарлицького районного управління юстиції.

Липень 1995 – грудень 2001 – старший державний податковий інспектор-юрисконсульт Державної податкової інспекції по Кагарлицькому району, начальник юридичного відділу Кагарлицько-Ржищівської міжрайонної Державної податкової адміністрації, головний державний податковий інспектор-юрисконсульт сектору правового забезпечення Кагарлицької об'єднаної державної податкової інспекції.

Березень 1995 – червень 1995 - інспектор 1 категорії по Кагарлицькому району Київського обласного центру зайнятості.

Вересень 1993 – лютий 1995 - юрисконсульт Кагарлицького районного військового комісаріату.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної роботи.

Відповідно до **п. 15** Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, *пропонується наступний склад разової спеціалізованої вченої ради:*

Голова ради:

Гудіма Тетяна Степанівна – доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Рецензенти:

Джабраїлов Руслан Аятшахович – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Сошников Антон Олександрович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Офіційні опоненти:

Шаповалова Ольга Вікторівна – доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри господарського права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Поєдинок Валерія Вікторівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри економічного права та економічного судочинства

Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

В результаті попередньої експертизи дисертації **Осінської Олени Анатоліївни** і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Осінської Олени Анатоліївни на тему: «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Осінської О.А. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, п. п. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Осінської О.А. на тему: «Внутрішні організаційно-господарські правовідносини в умовах цифровізації» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Рекомендувати Вченій раді Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України» затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Гудіма Тетяна Степанівна – доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник завідувача відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Рецензенти:

Джабраїлов Руслан Аятшахович – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем модернізації господарського права та законодавства, заступник директора з наукової роботи Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Сошников Антон Олександрович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник сектору проблем реалізації господарського законодавства відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України».

Офіційні опоненти:

Шаповалова Ольга Вікторівна – доктор юридичних наук, професор,

завідувачка кафедри господарського права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Посідинок Валерія Вікторівна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Осінської Олени Анатоліївни:

«За» – 8

«Проти» – 0

«Утримались» – 0

Головуючий на засіданні:

Завідувач відділу
проблем модернізації господарського
права та законодавства,
заступник директора з наукової роботи
доктор юридичних наук, професор

Руслан ДЖАБРАІЛОВ

Секретар засідання:

Старший науковий співробітник
сектору проблем реалізації
господарського законодавства
відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства,
кандидат юридичних наук

Антон СОШНИКОВ